

R Bus išklaudyta

F.Kauzonas: Kas kėsinas į mūsų istoriją? (13)

2013 rugsėjo mėn. 18 d. 10:40:00 Perskaitė 2287

Kaimynai nekalti

Ne vienas esame piktinęsi savo kaimynais gudais, tiesiančiais rankas mūsų garbingos istorijos link. Net jų „Stary Olsa“ ir kitos muzikinės grupės jau ne pirmus metus apdainuoja „savo“ kunigaikštį Vytautą, jojančį į didį mūšį („Песня а князю Вітаўце“), arba save, „litvinus“, jojančius Mėlynųjų vandenų link totorių-mongolų mušti. Joja jie ant tos mūsų istorijos ir joja. Kol visai ją nujos?

Nesirūstinkim ant kaimynų:

priklausymas Lietuvos Didžiajai Kunigaikštijai jiems, šiandien galbūt dar tik bandantiems formuoti savo tautos identitetą, mūsų bendra garbinga istorija reikalinga kaip lietus daugybę metų jo negirdytai dykumai. Troškulys toks didelis, kad kartais gal ir per daug to vandens bando gurkštelėti. Ir Tau, Lietuva, Tėvyne mūsų, šiandien gal ir skaudu, kad iš garbingos Tavo praeities visai ne Tavo sūnūs stiprybės semiasi. O Taviškiai semiasi vis rečiau.

Tad gal kaimynai visai nesikėsina į mūsų istoriją. Gal tik pakelia nuo žemės tai, kas mums jau nebesvarbu, kas patiems iškrito iš rankų. Tik tai, ką patys vis dažniau numetame? Ir dar paspardome? Deja, ne retai ir pačių mūsų istorikų kojomis.

Mėlynieji Vandens

Pernai ir šiemet minime kunigaikščio Algirdo pergalės Mėlynųjų Vandenų mūšyje 650 metų jubiliejų. Ukraina jį minėjo gerokai garsiau. Jos istorikai parašė nemažai knygų, mokslinių publikacijų, kuriose giedami ditirambai Lietuvos Didžiajai Kunigaikštijai ir kunigaikščiui Algirdui, tada šiandieninės Ukrainos teritorijoje sustabdžiusiam Čingischano palikuonių veržimasi į Europą ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje radosi sąlygos ukrainiečių etnosui vystytis.

Mūsų Seimas kreipimesi į Ukrainos Aukščiausiąją Radą dėl Mėlynųjų Vandenų mūšio 650-ųjų metinių paminėjimo dar 2011 m. gruodžio 21 d. irgi aukščiausiai įvertino šio mūšio reikšmę: „.../ prieš 650 metų, 1362 m. ar 1363 m. rudenį, įvykęs mūšis prie Mėlynųjų Vandenų (Siniuchos upė) buvo didžiausia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pergalė prieš Aukso ordą, pakeitusi ne tik valstybių ribas, bet ir visą Europos civilizacijos žemėlapij, į kurį buvo įtraukta ir Ukraina“. Stebiesi, kad Seimas taip drąsiai ryžosi duoti ne dviprasmiškos šios istorinės pergalės vertinimą, nes kai kurie istorikai už Lietuvos ribų, o kartais ir jos ribose, vis dar skeptiškai žvelgia į šį istorinį įvykį.

Tačiau, kaip teigia istorikas Tomas Baranauskas, „po fundamentalių lietuvių istoriko Romo Batūros ir ukrainiečių istoriko Felikso Šabuldos tyrimų ignoruoti šio mūšio darosi nebeįmanoma“. Beje, abu T.Baranausko paminėti istorikai išleido savo mokslinius darbus pernai, pradėjus minėti Mėlynųjų Vandenų mūšio jubiliejų. Romo Batūros „Mėlynųjų Vandenų mūšio pergalė 1362/1363“ išleido „Versmė“, o į lietuvių kalbą išverstą ukrainiečių karo istoriko Felikso Šabuldos leidinį „1362 m. Mėlynųjų Vandenų mūšio šiuolaikinė mokslinė interpretacija“ - Krašto apsaugos ministerija.

Beje, dažniau į mūsų istoriją pažvelgianti akis negalėjo nepastebėti, kad prie F.Šabuldos leidinio prisidėjo ir mūsų istorikas profesorius Alfredas Bumblauskas, kuris šiuo klausimu anksčiau yra ne kartą pastebėtas tarp tų, kurie atstovavo visai kitokiam požiūriui į Algirdo pergalę: „Iš tikrųjų buvo įveikta tik dalis Aukso ordos ir mūšis neturėjo didesnių geopolitinių pasekmių“. Tokią išvadą mūsų profesorius pateikė savo itin dailiai išleistoje knygoje „Senosios Lietuvos istorija. 1009-1795“.

Tad tarsi jau ir turėtume džiaugtis, kad populiariausias nūdienos Lietuvos istorikas A.Bumblauskas F.Šabuldos leidinio apie Mėlynuosius Vandenis pratarė - jau visai kitas žmogus. Tarsi... Bet jeigu tą jo pratarė skaitytume akyliau, oi, kiek užslėptų „amortizatorių“ joje aptiktume. Kiek čia abejonių pasėta, tarsi profesorius pro sukąstus dantis kažkam norėtų pasakyti: „Chebra, dovanokit - šįsyk buvau priverstas taip rašyti“.

Romas Batūra savo knygoje smogia tiesiai į kaktą visiems skeptikams: „Pirmą kartą XIII a. pirmojoje pusėje Čingischano ir Batuchano sukurtai galingai totorių-mongolų imperijai vakaruose buvo suduotas smūgis, totorių galima grėsmė Europai likviduota. LDK prisidėjo ir prie visos Aukso Ordos viešpatavimo sistemos laipsniško irimo. Pasiekta reikšminga baltiškos (lietuviškos) civilizacijos pergalė prieš agresyviausias to meto Rytų pasaulio jėgas. Šie pokyčiai - didžiulis stratego, karvedžio Algirdo nuopelnas. Tai garbingas Lietuvos valstybės įnašas į Europos ir pasaulio istoriją“.

Nuo Valdovų rūmų iki Medininkų pilies

Aną savaitę Tautos žiedas gyvai, o tauta per televiziją pamatė Jogailaitės skrynelę, XVI a. auksakalstės šedevrą. Tautos žiedas akimis svėrė ir gėrė auksą ir sidabrą, skaičiavo ir matavo perlus, rubinus, deimantus, safyrus ir smaragdus. Muzika, šokiai, Seimo nariai, ambasadoriai. Pasipuošę vilniečiai.

Labai atsiprašau, bet aš į tos skrynelės istorinę vertę žiūriu kaip Bumblauskas į Mėlynuosius Vandenis. Man tie auksai su sidabrai, tie smaragdai su safyrais, išlavinto anuomečių valdovų meninio skonio ir finansinių pajėgumų demonstravimai irgi neturėjo didesnių geopolitinių padarinių. Didžioji skrynelės vertė man visai kitur. Ji - nepaprastai ryškus ženklas, kad Lietuvos ir Rusijos kultūros susikalba žymiai lengviau nei Lietuvos ir Rusijos politikos. Ženklas, kad vienas garsiausių pasaulio muziejų Sankt Peterburgo ermitažas, buvę Rusijos carų Žiemos rūmai, kaip lygiavertis partneris su neslepama pagarba jau šnekasi su visai neseniai duris pravėrusiais mūsų Valdovų rūmais.

Tik manau, yra Lietuvoje žmonių, kuriuos kankina klausimas. Ar nebuvo įmanoma bent keliems šių metų mėnesiams, kurie sutampa su Lietuvos pirmininkavimu Europos Sąjungos Tarybai ir Mėlynujų Vandenių mūsų jubiliejumi, pasiūlyti dailininkui profesoriumi Giedriui Kazimierėnui dvi savo didžiulias drobes, skirtas Algirdo pergalei tame mūšyje, eksponuoti Valdovų rūmuose? Gal net Jogailaitės skrynelės kaimynystėje. Rūmų lankytojų skonių diapazonas kaipmat prasiplėstų: vieni stiprybės iš praeities semtis eitų prie Jogailaitės skrynelės, kiti - prie Mėlynujų Vandenių. Be to, rūmuose posėdžiaujantys arba besilankantys Europos Sąjungos vadovai ir veikėjai prie Kazimierėno paveikslų galėtų pamąstyti, kokia šiandien būtų Europa ir kokia sąjunga joje viešpatautų, jeigu ne Algirdo pergalė prie Mėlynujų Vandenių.

...Po itin iškilmingo Jogailaitės skrynelės parodos atidarymo kitą dieną vis dėlto įvyko ir Giedriaus Kazimierėno dviejų paveikslų „Algirdo pergalė prie Mėlynujų Vandenių“ pristatymas. Tiesa, ne Valdovų rūmuose. Už keliasdešimt kilometrų nuo jų. Visai prie Baltarusijos sienos. (Net pamaniau: „Kad tik ir jų nenujotų. Kaip nereikalingų Lietuvai.“) Medininkų pilyje nebuvo ambasadorių. Seimo narių nebuvo. Nebuvo poniučių, mėgstančių skaičiuoti briliantus ir safyrus. Užtat buvo dailininkų, menotyrininkų, istorikų, filosofų, muziejininkų, Giedriaus Kazimierėno artimųjų ir draugų - keliasdešimt žmonių. Ir dar buvo dvi mergaitės darželinukės. Viena - prie vieno paveikslo, antra - prie kito. Ir aš, pažvelgęs į jas, ėmiau fantazuoti...

Po 50 metų, kai jau visai kita karta minės Algirdo pergalės prie Mėlynujų Vandenių 700 metų jubiliejų, Ukraina Valdovų rūmams Vilniuje pusmečiui, o gal net visiems jubiliejiniams metams paskolins du paveikslus, skirtus šiai pergalei. Įvyks iškilmingas jų pristatymas, skambės Renesanso muzika, dainos ir giesmės. Dalyvaus ambasadoriai, Seimo nariai, garbingi svečiai iš Ukrainos ir Baltarusijos. Gal net Lietuvos prezidentas bus. Ir tikriausiai bus dvi močiutės - tos pačios darželinukės, kurios prieš 50 metų dalyvavo... **tų pačių paveikslų pristatyme** Medininkų pilyje. Ir viena močiutė pasigirs savo anūkams: „O mano senelis šituos paveikslus nutapė“. Kita močiutė anūkams prisipažins: „O mano senelis prieš 50 metų „Respublikoje“ šias iškilmes išpranašavo.“

"Respublikos" leidiniai", Smetonos g. 2, Vilnius, Tel. , Faks. , El. paštas info@republika.net